

Marko Filip
Pavković

Le meraviglie del grande Guercino a Zagabria

Izložba *Guercino – svjetlo baroka*

Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt

28. listopada 2014.–31. siječnja 2015.

AUTORI IZLOŽBE Fausto Gozzi, Luigi Ficacci

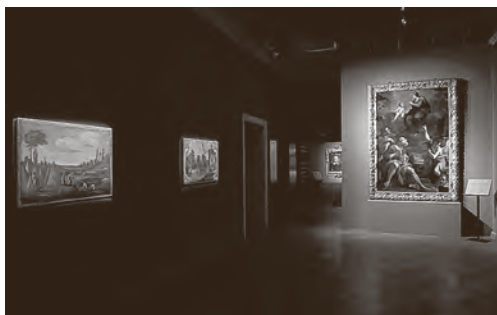
i Miroslav Gašparović

Nakon uspješnoga prošlogodišnjeg gostovanja Caravaggiova remek-djela *Večera u Emausu* iz milanske Pinakoteke Brera (izložbu je posjetilo više od 25 tisuća posjetitelja), zagrebački je Muzej za umjetnost i obrt stručnoj, kulturnoj i široj javnosti ponudio novu vizualnu delikiju za um i čula – izložbu 35 remek-djela velikana talijanskoga ranog i visokog baroka Giovannija Francesca Barbierija (Cento, 8. veljače 1591. – Bologna, 22. prosinca 1666.), poznatoga kao Il Guercino ili, jednostavno, Guercino. Izložba *Guercino – svjetlo baroka* otvorena

je 28. listopada 2014. te se može pogledati do 31. siječnja 2015. kada putuje u Tokyo, Bruxelles i Sjedinjene Američke Države. Organizaciji ove “putujuće” izložbe prethodio je nemio događaj recentne talijanske povijesti – potres koji je zadesio talijansku pokrajinu Emiliju-Romagnu 2012. godine i u kojemu je teško stradala Pinakoteka u Centu na kojoj se trenutno izvode restauratorski radovi i iz koje dolazi većina izložbenih djela. Zagrebačku inačicu izložbe organizirali su Muzej za umjetnost i obrt, Gradska pinakoteka iz Centa, Talijanski institut

○ S postava izložbe *Guercino – svjetlo baroka*

za kulturu i Talijansko veleposlanstvo u Zagrebu, pod visokim pokroviteljstvom dvaju predsjednika – Italije i Hrvatske, i s podrškom Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Grada Zagreba. Složena organizacijska struktura zorno ukazuje na veličinu i značaj izložbe te ponovno potvrđuje da se Muzej za umjetnost i obrt nametnuo kao vodeća nacionalna muzejsko-galerijska institucija, koja je pod vodstvom ravnatelja Miroslava Gašparovića sposobna iznijeti stručno, produkcijski i organizacijski najzajtjevnije izložbene projekte.

Ponajveći dio izložbenoga korpusa čine djela koja se inače nalaze u stalnom postavu i zbirakama Pinakoteke u Centu, međutim neka dolaze i iz Bologne te iz nekolicine privatnih zbirki razasutih diljem Italije. Od 35 slika, koliko ih je izloženo, 33 se atribuiraju Guercinu, jedna se pripisuje njegovu nećaku Benedettu Gennariju, a jedna se smatra djelom sa znatnijim udjelom Guercinove *bottege*. Slike su raspoređene u sedam izložbenih dvorana i nužno je naglasiti da se one ne nižu kronološki, nego su u svakoj dvorani izložene slike iz različitih faza Guercinova stvaralaštva te tako sučeljene omogućuju gledateljima da metodom komparativne analize opažaju i izvode zaključke o razvoju i dijapazonu Guercinova osobnoga stila i autorske poetike. Takav pristup organizaciji izložbe nametnuo se kao jedini moguć, jer izložba monografskoga karaktera od svega 35 djela ne može pružiti rekonstrukciju čitavoga opusa odnosno strukturirati se u formatu

kritičke retrospektive jednoga tako velikog majstora. Navedeno ponajviše dolazi do izražaja u posljednjoj prostoriji, gdje su izložena djela na kojima su dispartnosti između pojedinih faza najuočljivije te navedena dvorana na svojevrstan način rezimira čitavu izložbu. Izbor slika proveli su dr. Fausto Gozzi, ravnatelj Pinakoteke iz Centa, dr. Luigi Ficacci, regionalni pročelnik za kulturu, i Miroslav Gašparović, a pri postavljanju izložbe surađivali su s kustosicom Muzeja za umjetnosti i obrt za izložbe Jasminom Fučkan. Slike su popraćene opsežnim legendama koje, uz standardne kataloške opise s tehničkim podatcima, pružaju posjetiteljima brojne informacije o Guercinovu životu i djelu tumačeći sporadično i formalne i ikonografske komponente izloženih slika. Posebno je zanimljiv opis *strappo* tehnike odvajanja freski sa zida.

Osobitu draž i dodatnu vrijednost čitavome izložbenom projektu daje edukativni program pod vodstvom vrsne muzejske pedagoginje Maline Zuccon Martić, a koji se sastoji od kreativnih radionica i vodstava po izložbi koja odrađuju mahom volonteri, studenti povijesti umjetnosti. Kreativne radionice namijenjene su različitim uzrastima. Dok je najmlađima namijenjeno iscrtavanje zidnih tapeta u tehnici akvarela s motivima pejzaža po uzoru na Guercinove, djeca školskoga uzrasta snimaju fotografije na kojima kasnije sami izvode intervencije, čime ih se nastoji senzibilizirati za doživljaj dinamizma u

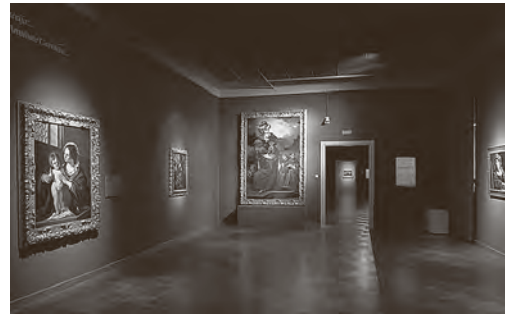
baroknim sakralnim kompozicijama. U planu je i izrada malenih "scenografija" s ciljem boljega razumijevanja sceničnih efekata karakterističnih za Guercinovu autorSKU poetiku i barokno slikarstvo u cjelini.

Središnji i kvantitativno najznatniji dio izložbe čine freske skinute sa zida i prenesene pretežito na platno, koje su prvotno resile zidove i svodove kuće Pannini u Centu. Guercino je na osliku počeo raditi sa svega 24 godine. Godine 1840., kada kućom gospodari Francesco Diana, one bivaju zbog očuvanja i podizanja nove etaže skinute sa zidova. Na taj je način izvedeno 140 "štafelajnih" slika od kojih je svih 13 prikazanih u Zagrebu deponirano u Pinakoteci u Centu. Slike prikazuju poljske pejzaže koji čine tematski kontrapunkt pretežito sakralnoj tematici ostatka izloženih djela. Navedena ostvarenja izvedena u klasičnoj *buon fresco* tehnici, inače atipičnoj za Guercina i njegovo zidno slikarstvo, lijepo ilustriraju mladenačku fazu Guercinova stvaralaštva u kojoj se u lirizmu cjeline već prepoznaju elementi ranobaroknoga naturalizma, dok kolorit odaje vezu s velikim majstorima

venecijanskoga *cinquecenta*. Međutim, Guercino i ovdje ostaje dosljedan sebi i završne korekcije izvodi u temperi na suhoj podlozi – svojoj omiljenoj tehnici.

Uz izložbu publiciran je i opsežan dvojezični hrvatsko-talijanski katalog koji, uz uvodna poglavlja Fausta Gozzija i Luigija Ficaccija, uključuje i katalog svih eksponata s koncizno napisanim kataloškim jedinicama (autori su F. Gozzi i Pietro Di Natale). Katalog zaključuje kronologija povijesnih i umjetničkih zbivanja u Hrvatskoj i Europi sučeljenih s važnijim datumima odnosno događajima Guercinova života. Prvo uvodno poglavlje F. Gozzija naslovljeno je *Pogled na Guercina iz Centa*, a u njemu Gozzi na narativan i vrlo "pitak", gotovo beletristički način pripovijeda priču o Guercinovu životu inkorporirajući u nju lapidarne, a opet iznimno sadržajne deskripcije povijesti i geografije Centa. Osobit dio navedena poglavlja predstavlja priča o Guercinovoj *Knjizi računa kuće Barbieri* (*Libro dei conti di Casa Barbieri*) gdje Gozzi maestralno opisuje način poslovanja jednoga uspješnog baroknog slikara u Italiji. Knjigu koja je opisivala

prihode i rashode obitelji Barbieri 1629. godine počinje naime voditi Guercinov brat Paolo Antonio Barbieri, a nakon njegove smrti 1649. godine pa sve do godine Guercinove smrti (1666.) vodi ju sin Guercinove omiljene sestre i njegov najdraži nećak, također slikar, Benedetto Genari. Gozzi minuciozno opisuje način izračuna cijena koji je Guercino upotrebljavao pri naplati slika te oscilacije u cijenama komparira sa širom ekonomsko-političkom situacijom, dajući tako prilog poznavanju kulturne i socijalne povijesti talijanskoga *seicenta*. Posebno je zanimljiv dio u kojemu se navode podaci o Guercinovom slikarskom naukovanju, pa tako saznajemo da je mladi slikar, premda je započeo izučavati svoj zanat već s osam godina, zapravo bio samouk i da je najviše naučio pri izravnoj autopsiji djela Ludovica Carraccija.¹

Drugo uvodno poglavlje naslovljeno *Pogled na Guercinovu umjetnost iz Rima* autora L. Ficaccija u potpunosti je komplementarno predavanju *Guercino i njegova tri stila*, koje je isti autor održao večer uoči otvorenja izložbe. Na predavanju je Ficacci iznio vlastito viđenje podjele Guercinova stila na tri faze: prvu, mladenačku, koja se odnosi na slikarstvo koje odiše liričnom notom, a ujedno je izrazito naturalistično te mu je jedno od inherentnih obilježja vidljiv potez kista; drugu, zrelu fazu u kojoj prihvaća zaglađe-

niji potez kista, zatamnjuje i zamućuje paletu te se služi intenzivnim *chiaroscuro* kako bi ostvario efekt *theatrum sacrum* na svojim oltarnim palama; i konačno, posljednja faza ili stil u kojemu intenzivnije prihvaća elemente barokno-klasicističkoga stila Guida Renija te pročišćuje paletu i pojednostavnjuje kompoziciju, a volumeni postaju stroži i zatvoreniji te pokreti figura suzdržaniji. Ficacci promjene u Guercinovu stilu povezuje i sa sredinama u kojima je djelovao – Centom, Rimom i Bolognom, odnosno čitavom mrežom naručitelja, od kojih svakako treba istaknuti obitelj Ludovisi, čiji su pojedini članovi utjecali na njegovo osobno i profesionalno formiranje. Ficacci, također, daje i jezgrovite oblikovne analize najvažnijih Guercinovih ostvarenja koja, nažalost, nisu reproducirana u katalogu.²

Izložba *Guercino – svjetlo baroka* zasigurno je središnji događaj ove sezone na domaćoj likovnoj sceni. Presjek opusa jednoga od velikana talijanskoga i europskoga baroknog slikarstva po prvi je puta predstavljen u Hrvatskoj u tako reprezentativnom formatu, čemu je Muzej za umjetnost i obrt očekivano odgovorio više nego solidnim postavom, sadržajnim popratnim programom odnosno produkcijom izložbe u cjelini. Za nadati se je da će i recepcija izložbe u stručnim i najširim društvenim krugovima odgovarati značaju ovog projekta. ×

1 Više o tome u: FAUSTO GOZZI, *Pogled na Guercina iz Centa*, u: *Guercino: svjetlo baroka*, (ur.) Maria Sica, Zagreb, 2014., str. 21–36.

2 Više o tome u: LUIGI FICACCI, *Pogled na Guercinovu umjetnost iz Rima*, u: *Guercino: svjetlo baroka*, (ur.) Maria Sica, Zagreb, 2014., str. 39–53.